

אישורי יציאה וכניסה

"כל אדם זכאי לעזוב כל ארץ, לרבות ארצו, ולחזור אל ארצו"
(הכרזה עולמית בדבר זכויות האדם, סעיף 13, 2)

אישורי יציאה

אותה שעה חומר ראיות אשר יכול היה לבסס
הרשעה בדין בבית משפט¹².

בית-המשפט העליון קבע לעצמו כללי התערבות
נוקשים בהחלטות רשויות הביטחון בשטחים, בסוברו
כי אין מקום להתערב בהפעלת המדיניות על ידי
רשויות אלה, אלא אם כן אלה חרגו מסמכותן או פעלו
בזדון ובחוסר תום לב.

במקרים רבים מסרב המינהל האזרחי להעניק
למבקשים אישור יציאה. בדרך כלל מנומק הסירוב
בייסיבות ביטחוניות¹³. בנובמבר 1990 פנה המוקד
לבג"צ בשם תושבת שכס שביקשה לצאת לירדן
ובקשתה נדחתה¹³. בהודעה מטעם פרקליטות המדינה
שפורסמה בתשובה לבג"צ נאמר, בין היתר:

יציאה משטח ממשל צבאי, ובמיוחד למדינת
אוייב, הינה בגדר זכות-יתר המסורה לשיקול דעת
מפקד האזור¹⁴.

לא פעם מתנות רשויות הביטחון את היציאה מחוץ
לאיזור בהתחייבות של המבקש, שלא יחזור במהלך
פרק זמן של מספר שנים. מדיניות זו מופעלת בדרך
כלל כאשר המבקש הוא גבר צעיר (בין גיל 16-35).

בסוף שנת 1989 ביקש מ"ר, תושב שכס, לצאת דרך
גשרי הירדן ובקשתו נדחתה. הוא פנה אל המוקד.
בעקבות פניית המוקד אל לשכת היועץ המשפטי
באיו"ש, הגיע בינואר 1990 מכתב, ובו נאמר:

עמדת הגורמים ליציאת מרשך הינה שלילית.
אולם, אם יבקש מרשך לצאת מהאזור לתקופה
של חמש שנים רצופות, תוך מתן התחייבות
מתאימה, תשקל עמדה זו מחדש.

עם כיבוש השטחים ב-1967, הוכרזו הגדה המערבית
ורצועת עזה כשטח סגור, שכניסה אליו או יציאה ממנו
מחייבת היתר. תושב השטחים המבקש לצאת לחו"ל
צריך לפנות לקמ"ט (קצין מטה) פנים במינהל האזרחי
במקום מגוריו ולבקש היתר יציאה. במינהל הוא
מקבל טופס אי-חבות (טופס טיולים)¹⁴ ועם טופס זה
עליו לעבור בשורה של משרדי מימשל ולקבל בכל
משרד אישור – בצורת חותמת על טופס הטיולים –
שאינו חייב כספים או מבוקש על ידי כוחות הביטחון.
הגורמים שצריכים לחתום על הטופס הם: המשטרה,
העירייה או המועצה המקומית, מס הכנסה, מע"מ, מס
רכוש, המינהל האזרחי והמימשל הצבאי. לאחר שחיכה
התושב בתור בכל אחד מהמשרדים הללו וכשעל
הטופס שבידו מתנוססות החותמות הדרושות, עליו
לפנות למינהל האזרחי, להגיש את הטופס ולהמתין
להיתר היציאה. משך ההמתנה הוא בדרך כלל כשלושה
שבועות.

בשורה ארוכה של פסקי-דין, סירב בית-המשפט העליון
בשבתו כבג"צ להתערב בשיקול דעתן של הרשויות,
הדוחות בקשותיהם של תושבי האיזור לצאת לחו"ל.
תשובה אופיינית להחלטת בג"צ בנושא זה היא:

לא ראינו מקום להתערבותו של בית משפט זה
בשיקול דעתו של מפקד האיזור. כאשר בוחנת
רשות מינהלית בשטח המינהל הצבאי בקשה
ליציאה מן האיזור או לכניסה לתוכו, רשאית היא
לשוות לנגד עיניה את הסיכונים הבטחוניים
הכרוכים בהענות לבקשה, לצורך כך די בחשד
סביר כדי לשמש בסיס לסרוב להענקת רשיון ואין
זה תנאי להפעלת הסמכות כי יהיה בפני הרשות,

11. ב-3.6.91 הודיע המינהל האזרחי בגדה, כי החובה להצטייד בטופס אי-חבות (טופס טיולים) כתנאי לקבלת שירותים
מן המינהל, תידרש רק אחת לשנה ולא בכל פעם שנוקקים לשירות. גברים מעל גיל 60 ונשים פטורים מחובה זו
לחלוטין. יש לקוות שביטולו החלקי של הטופס יקל את מגעי התושבים עם המינהל, ימנע סירבולים בירוקרטיים,
ויקטין את היתרטורים של תושבי השטחים. ראה: בצלם – דף מידע יוני 1991.

12. בג"צ 66/80 שצוטט בבג"צ 709/88, 318/85, 417/85, 5168/90.

13. בג"צ 5168/90.

14. הודעה מטעם פרקליטות המדינה, בג"צ 5168/90, 4.2.91 ע' 4.

אישורי כניסה

תושב השטחים שזוכה באישור יציאה ועוזב את הארץ, מפקיד בצאתו את תעודת הזהות שלו בנקודת היציאה ובמקומה ניתן לו כרטיס, שעליו מצוינת תקופת היציאה המאושרת. אם ברצונו להישאר בחו"ל הוא רשאי להאריך משם את תוקף כרטיס היציאה שלו עד שלוש פעמים, כל פעם לתקופה של שנה. תושב אשר שוהה בחו"ל מעבר לתקופה המותרת ומבקש לחזור, חייב להגיש בקשה מיוחדת ולהוכיח כי לא העתיק את מרכז חייו למקום אחר.

בסוף נובמבר 1984, יצא ע"ר עם אביו, שהיה חולה סרטן, לטיפול בירדן ובלונדון. האב קיבל טיפולים בלונדון, ונפטר בירדן בפברואר 1988, כחודשיים לאחר שפג תוקף כרטיס היציאה של הבן (אשר הוארך עד אז בכל פעם). כאשר ביקש ע"ר לשוב לביתו נמנעה ממנו הכניסה ותעודת הזהות שלו לא הושבה.

אימו של ע"ר, אישה בת 75 המרותקת למיטתה וזקוקה לעזרת בנה, פנתה למוקד באוגוסט 1989. המוקד פנה ללשכת היועץ המשפטי באיו"ש, אך למרות מכתבי תזכורת רבים שנשלחו, לא הגיעה כל תשובה. כמו כן פנה המוקד באוקטובר 1990 לפרקליטות המדינה. בתשובה שהגיעה בפברואר 1991, נאמר:

לפי המלצת ועדת המאחרים והחלטת ראש המינהל האזרחי לאזור יהודה והשומרון, הרי שע"ר חדל להיות תושב האזור. משמעות הדברים היא כי הוא אינו זכאי להחזרת תעודת הזהות¹⁵.

במאי 1991 עתר המוקד לבג"צ בעניינו של ע"ר, והעתירה תידון בקרוב.

מאז הקמתו ועד ראשית יוני 1991, טיפל המוקד ב-444 פניות שעניינן אישורי כניסה ויציאה. מהן הסתיימו 265 תיקים בהצלחה (59.7%), כלומר ניתן בהם אישור או לעתים אישור מוגבל לכניסה וליציאה. במרבית התיקים היה הגורם המונע המינהל האזרחי (46%), אחריו בא הצבא (36.2%), והשאר היו רשויות אחרות (17.8%).

אנשי המוקד השיבו וטענו שהאיש אינו יכול להתחייב שלא לחזור במשך תקופה כה ארוכה, כי הוא מאורס ועומד להתחתן וכן מפני שהוריו אנשים זקנים וחולים, הזקוקים לעזרתו. עם זאת, הוסיפו אנשי המוקד, האיש מוכן להתחייב שלא יחזור במשך שנתיים.

בתשובת היועץ המשפטי באיו"ש, נאמר: "נא העבירי לח"מ תצהיר של הנ"ל המתחייב לצאת מן האיזור לתקופה של 3 שנים רצופות". מ"ר, שלדבריו, לא יכול היה לתת התחייבות שכזו, חזר בו מבקשתו ולא יצא לירדן. (תיק 1115)

יש גם מקרים רבים בהם מוטלת הגבלה על יציאה לחו"ל של תושבי איזור מסוים במשך זמן מה לאחר שהיה בו פיגוע חבלני. איסור המוטל על יישוב או איזור שלם אינו מתפרסם בשום מקום. התושבים לומדים על האיסור לפעמים רק בהגיעם לגשר, לעתים קרובות לאחר שערכו סידורים הכרוכים ביציאה (חופש מעבודה, השכרת בית וכד').

א"ק, תושבת עין קיניא שבנפת רמאללה, ביקשה אישור יציאה לירדן כדי לבקר את אחי בעלה החולה. היא קיבלה את האישור, אך משהגיעה לגשר במטרה לצאת, נאסרה עליה היציאה. ב-19.4.90 פנתה א"ק למוקד וביקשה את עזרתו. פניית המוקד, שנערכה ביום המחרת ללשכת היועץ המשפטי באיו"ש, נענתה רק למעלה מארבעה חודשים מאוחר יותר. במכתב התשובה נאמר: "הריני להודיעך כי אין מניעה ליציאת מרשתך מהאיזור". מצוידת במכתב התשובה ובאישור יציאה ניגשה האישה בשנית לגשר. שם נאסר עליה שוב לצאת והיא שבה למוקד. בבירור טלפוני עם מ"מ ראש מדור המינהל המשפטי נמסר לאנשי המוקד שהיה פיגוע חמור נגד יהודי בעין קיניא, ולפיכך מנוע כל הכפר מיציאה. המוקד פנה שוב לרשויות בבקשה לאפשר לא"ק לצאת לירדן, ובסופו של דבר היא הצליחה לצאת. (תיק 1414)

15. סגן בכיר לפרקליט המדינה, 26.2.1991, רכ, 958/958.